

Fransa'daki Uluslararası İlişkiler Anlayışının Temel Nitelikleri: Disiplini Anglo-Amerikan Yaklaşımların Ötesinde Düşünmek

Merve Özdemirkıran Embel¹

Cem Savaş²

Fransa'daki Uluslararası İlişkiler Anlayışının Temel Nitelikleri: Disiplini Anglo-Amerikan Yaklaşımların Ötesinde Düşünmek	Fundamental Characteristics of IR Thought in France: Reconsidering the Discipline Beyond Anglo-American Approaches
Öz <p>Fransa'daki üniversite yapısı ve akademik ortamın genel özellikleri, ayrıca Uİ alanında üretilen çalışmaların kuramsal ve metodolojik olarak birbirinden kopuk olması Uluslararası İlişkiler'in (Uİ) 'marjinal' bir disiplin olarak tanımlanmasına yol açtı. 2000'lerle beraber bir yandan Fransız Jeopolitika Okulu'nun disiplin üzerindeki etkileri belirginleşmeye diğer yandan Bertrand Badie, Marie-Claude Smouts, Guillaume Devin ve Didier Bigo gibi araştırmacıların çalışmaları frankofon dünyanın sınırlarını aşmaya başladı. Adı geçen araştırmacıların Fransız sosyoloji geleneğinin kimi yapı taşlarını Uİ disiplininde analitik araçlar hâline getirmeleriyle Fransız Uİ yazını dünyadaki Uİ çalışmalarıyla bütünleşti ve dahası disiplinde kendine özgü bir yer edindi. Bu makale, Fransa'daki Uİ çalışmalarının ana niteliklerini ortaya koymakta ve söz konusu çalışmaların disipline kattığı kavramsal ve metodolojik yenilikleri incelemektedir.</p>	Abstract <p>The institutional structure of the university and the general characteristics of the academic environment in France, as well as the theoretical and methodological disconnection between studies produced in the field of IR have led scholars to define IR in France as a 'marginal' discipline. In the 2000s, the French School of Geopolitics started to influence the discipline. Moreover, scholars such as Bertrand Badie, Marie-Claude Smouts, Guillaume Devin, and Didier Bigo transformed some of the constitutive elements of the French sociological tradition into conceptual tools for analyzing IR. Thus, their studies went beyond the borders of the francophone world. This article reveals the main characteristics of IR studies in France and it aims to analyze their conceptual and methodological contribution into the general debates within the discipline.</p>
Anahtar Kelimeler: Fransa, Uluslararası İlişkiler Sosyolojisi, Paris Güvenlik Okulu, Fransız Jeopolitika Okulu, Küresel Uluslararası İlişkiler	Keywords: France, Sociology of International Relations, Paris School of Security, French School of Geopolitics, Global International Relations
JEL Kodları: F50, F59	JEL Codes: F50, F59

Araştırma ve

Yayın Etiği

Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların

Makaleye

Olan

Katkıları

Çalışmanın tamamı iki yazar ile birlikte oluşturulmuştur.

Çıkar Beyanı

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Fransızca), merve.ozdemirkiran@marmara.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Yeditepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Fransızca), cem.savas@yeditepe.edu.tr

1. Giriş

Bilimsel bir çalışma alanı olarak sınırları uzun süre çizilemeyen, Siyaset Bilimi, Hukuk, Tarih ve hatta Ekonomi gibi baskın disiplinlerin gölgesinde kalan Uluslararası İlişkiler (Uİ) Fransa'da bilimsel özerkliğine Anglosakson dünyaya kıyasla çok daha geç kavuştu. Uİ ifadesi bir Fransız üniversitesi tarafından verilen bir Siyaset Bilimi diplomasında, o da ancak yan dal olarak, ilk kez 1987'de yer alabildi. Bunun da ötesinde, 2000'lerin başına kadar Fransa'daki Uİ alanı kendi meslek kuruluşlarını ve derneklerini kuramadı (Ragaru, 2002: 77). Yukarıda sıralanan temel disiplinlerden ayrışmasını sağlayacak özgün kavram ve metotlar üretebilmesi ve bu 'Amerika menşeli yeni' alana karşı şüpheci ve dışlayıcı bir tavrı olan Fransız sosyal bilimler dünyasında özerk bir disiplin hâline gelmesi oldukça uzun sürdü. Bir yandan Diploması Tarihi, Uluslararası Hukuk ve Bölgesel Çalışmalar'ın içine serpiştirilmiş hâlde ve son derece heterojen bir yapıda olması diğer yandan da John Groom'un ifadesiyle II. Dünya Savaşı sonrasında Fransa'daki akademinin kendini hapsettiği dilsel sınırlar ve Fransızca konuşulan alandan çıkmayı reddeden tutumu, Anglosakson dünyada ve İngilizce olarak yeşeren Uİ çalışmalarının Fransa'da gelişmesini yavaşlattı (2002: 109). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Fransız politolog Raymond Aron Tarih ve Siyaset arasında bağ kurarak Fransa'da Uİ disiplini içinde sayılabilecek öncü çalışmaların ortaya çıkmasını sağladı. Hans Morgenthau'nun çağdaşı Aron'un özellikle *Paix et guerre entre les nations* (1962) isimli eseri Fransa'nın dışında Anglosakson yazında da yankı bulmuştur. Realizm kuramına bağlı olan Aron Uİ Kuramlarını Fransa'da ilk kez akademik çerçevede tartışmaya açması bakımından da bir öncüdür (1967). Her ne kadar Aron ve onun halefi Stanley Hoffmann³ disiplinin Fransa'da ortaya çıkmasına büyük katkı sağlamış olsalar da kendilerini takip edenlerin gerek yukarıda sözü edilen dağınıklık ve heterojenliğin içinden çıkamamaları gerekse Uİ'nin Fransa'da bir disiplin hâline gelmesini sağlayamamaları Uİ'nin Anglosakson dünyayla eş zamanda ilerlemesini engelledi (Battistella, 2012: 697-698).

Yavaş ve zor olmakla birlikte Uİ disiplini Fransa'da bilimsel özerkliğe kavuşabildi ve sonunda Fransız akademik çevrelerinde kabul görek kendine yer buldu. 2000'lerin başına kadar resmi bilim kuruluşları ve pek çok üniversite tarafından ayrı bir ana disiplin olarak tanınmayan Uİ, bugün Fransa'nın çeşitli kentlerinde daha da önemlisi ülkenin en prestijli üniversitelerinde kendi adına kürsüleri olan bağımsız ve oldukça revaçta bir sosyal bilim alanı hâline geldi. Bertrand Badie, Marie-Claude Smouts, Guillaume Devin, Didier Bigo gibi isimlerin 1990'ların sonuyla birlikte Uİ'de teori ve metot konularında frankofon dünyanın sınırlarını aşan bilimsel üretimleri sayesinde Fransız Uİ yazını dünyadaki Uİ çalışmalarıyla bütünleştirdi ve dahası disiplinde kendine özgü bir yer edinmeye başladı. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Guillaume Devin'in öncülük ettiği Uİ Sosyolojisi, Didier Bigo'nun yön verdiği Paris Güvenlik Okulu, Yves Lacoste ve Béatrice Giblin-Delvallet'nin çalışmalarıyla şekillenen Fransız Jeopolitika Okulu Fransa'da üretilen Uİ yazının ana hatlarını oluşturdu. Bu makale, 2000'lerin başından itibaren hızlı bir gelişme içine giren Fransa'daki Uİ çalışmalarının disipline kattığı kavramsal yenilikler ve bu ülkedeki metoda ilişkin yaklaşımları incelemektedir. Çalışmanın amacı, Türkiye'de çok az bilinen Fransız Uİ yaklaşımlarını alanın uzmanlarının dikkatine ve ilgisine sunarak disiplinindeki tartışmaların çeşitlenmesine ve zenginleşmesine katkı sağlamaktır.

---

³ *Primacy or World Order: American Foreign Policy since the Cold War* (1978); *Duties Beyond Borders* (1981); *The Ethics and Politics of Humanitarian Intervention* (1997); *World Disorders* (1998) gibi eserlerin yazarı olan 1928 Viyana doğumlu Stanley Hoffmann, 1969'dan 1975'e kadar Harvard Üniversitesi'ndeki Avrupa Araştırmaları Merkezi (Harvard's Center for European Studies) başkanlığını yapmıştır. 1929-1955 yılları arasında Fransa'da yaşamış ve eğitim görmüş olan Hoffmann, Sciences Po Paris ve Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales'de dersler vermiştir.

2. Uİ'nin Fransa'daki Gelişim Süreci ve Kurumsal Varlığı

II. Dünya Savaşı'nın ardından Fransa, arkasında iki büyük savaşı bırakmış ve yeni dünya düzeninde küresel etki kabiliyetini görece kaybetmiş bir 'eski büyük güç' hâlini aldı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesinden biri olarak müttefikleri arasındaki ayrıcalıklı konumuna rağmen Fransa, Soğuk Savaş'ın ilk döneminde Charles de Gaulle'ün yürüttüğü siyaset anlayışıyla içe kapanan bir tutum benimsedi (Harsgor, 1985). II. Dünya Savaşı sonrası büyüyen dekolonizasyon dalgası Fransa'nın, Fransızların etkileri kronik sorunlara yol açmış tarihsel olayları betimlemek için kullandıkları tabirle 'geçmeyen bir geçmişe'⁴ dönüşecek Cezayir Savaşı'na saplanmasına neden oldu. Bu iki önemli kırılma sonucunda Fransa'nın yönetici eliti uluslararası meselelere karşı mesafeli ve hatta ilgisiz bir tavır takınmaya başladı. Bu da zaten devletle ilişkisi zayıf olan Fransız akademisinin Uİ merkezli araştırmalar konusunda teşvik ve heyecan duymaması sonucunu doğurdu.

Fransa'da sosyal bilimlerin 1990'lara kadar büyük ölçüde Hukuk, özellikle de Kamu Hukuku'nun hegemonyasında kalması, tam da bu sebeple disiplinlerarası çalışmalara kapalı bir bilim dünyasının olması, Jean-Jacques Roche'un ifadesiyle pek çok disiplinin 'kavşağında' olan (*discipline-carrefour*) Uİ'nin önüne yapısal engeller çıkardı (2002). Aynı yapısal engeller Uİ'nin Diploması Tarihi, Uluslararası Hukuk ve Bölgesel Çalışmalar'ın içinde, Pierre Renouvin, Jean-Baptiste Duroselle gibi tarihçi ve hukukçuların çalışmaları çevresinde, örgütsüz ve dağınık bir biçimde gelişmesine sebep oldu. Bu açıdan Fransız Uİ ekolünün alana yaklaşımı geleneksel açıdan Tarih ve Hukuk temellidir (Devin, 2002: 3). Bu çerçevede, Uİ'nin kendisi bu iki disiplinden biriyle veya her ikisiyle birden eş tutulmaktadır. Alanın kendine özgü bir zemin bulmaya başladığı 1980'lerin sonundan itibaren hızla gelişmemesi Jörg Friedrichs'in işaret ettiği gibi, Fransa'daki Uİ topluluğunun bölünmüş ve heterojen bir yapıda olması ve kurumsallaşmanın kimi merkezlerde, özellikle de başkent Paris'in hegemonyasında şekillenmesiyle açıklanabilir (2001). Öyle ki, Fransız üniversite sisteminin yapısal sorunları hâlâ Uİ alanına etki etmeyi, örneğin Matthieu Chillaud'nun dikkat çektiği üzere özellikle Uİ alanında teoriyi kullanmanın gerekli olduğunu iddia eden akademisyenlerin çalışmalarının görünürlüğünü azaltmaya devam etmektedir (2014).

Öte yandan, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), uluslararası ilişkilerde uzmanlaşmış akademisyenlerin uzmanlık alanlarına göre devlet aygıtı içinde çeşitli pozisyonlar işgal etmeleri alışılmadık bir durum değilken, Fransa'da, uluslararası ilişkilerde uzmanlaşan akademisyenler, Atlantik'in ötesindeki meslektaşlarına göre iktidar çevrelerinden genellikle çok daha uzaktırlar. Devlet açısından, meşru bilgi ve yeterlilik, akademisyenlere değil, öncelikli olarak üst düzey yetkililere aittir. Henrik Breitenbauch'a göre, devlet düzeyinde ve eğitim modelinde ifade edilen bu kurumsal farklılıklar, yalnızca bilimsel uygulamaların değil, aynı zamanda meşru ifade biçimlerinin de çeşitliliğini açıklamada temeldir (2013). Bu nedenle de sosyal bilimler ve yönetim bilimleri alanlarında Fransa yüksek eğitiminde esas prestij sahibi kurumlar olan Sciences Po, ENA gibi '*Grandes écoles*'⁵ idari ve diplomatik kadroların yetişmesine ve dolayısıyla

⁴ Söz konusu ifade (*le passé qui ne passe pas*) özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Paris işgal altındayken Nazilerle iş birliği yapan Vichy Hükümeti'nden söz edilirken kullanılır. Konuyla ilgili bkz. Laurens, 2013 ve Nora, 2013.

⁵ İlk olarak 18. yüzyılın ortalarında Devlet tarafından teknik ve askeri kadroları yetiştirmek amacıyla kurulan grandes écoles (Büyük/Elit okullar), Fransa Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın 27 Ağustos 1992 tarihli kararnamesiyle "öğrencilerini rekabetçi sınavla seçen ve üst düzey eğitim veren yükseköğretim kurumu" olarak tanımlanmıştır. Kabul koşullarından, eğitim programlarından, öğrencilerinin sosyal konumlarına kadar pek çok unsur söz konusu okulları elit okulu kılmıştır. Bourdieu'nün ifadesiyle başta bürokrasi elitini yetiştiren *École Nationale d'Administration* (ENA) (Ulusal İdare Okulu) olmak üzere "bu okulların soylularıyla devletin soyluları" aynı kişilerdir (Bkz. Bourdieu, 1989).

Uİ alanında bilimsel araştırma yapmaktan ziyade dış politika ve bürokraside etkin karar alma becerileri geliştiren bir formasyona öncelik verdiler.

Bununla birlikte 1990'larda Fransa'da Uİ'nin hızla gelişimine hem uygun zemini hazırlayan hem de maddi olanaklar sunan başta Paris'teki Sciences Po olmak üzere yine *grandes écoles* oldu. İleride ayrıntılı bir biçimde sözü edilecek olan ve coğrafyacıların yön verdiği Fransız Jeopolitika Okulu bir kenara bırakılırsa, yukarıda Fransa'ya özgü Uİ'ye yön veren isimler arasında sıralanan akademisyenlerin neredeyse tamamı bu kurum ve bu kurumun bünyesindeki araştırma laboratuvarlarında faaliyetlerini sürdürüyorlar. Bu açıdan bakıldığında, Uİ'nin Fransa'da kurumsallaşmasını sağlayanın yine bu elit yetiştirmekle sorumlu okulların altyapısı olduğu anlaşılıyor. Öyle ki, Sciences Po Paris'in Yüksek lisans ve Doktora çalışmalarının merkezi Doktora Okulu'nun (*Ecole doctorale*) Siyaset Bilimi alanında sunduğu doktora programlarından biri tamamen Uİ'ye ayrılmış durumdadır. Bu program kurumun farklı araştırma merkezleriyle ortak çalışmalar yürütmekle kalmamakta, kurum dışında Uİ alanında saygın bir konumu olan Frédéric Charillon gibi pek çok akademisyeni de misafir öğretim üyesi statüsüyle araştırmalarına ve eğitim faaliyetlerine ortak etmektedir. Uİ alanına sağladığı akademik kurumsal altyapının yanı sıra Sciences Po 2010 yılında 'daha güvenli bir dünya için küresel aktörleri yetiştirmek' mottosuyla *Paris School of International Affairs*'i (PSIA) kurmuştur. PSIA salt İngilizce dilinde eğitim vermekte ve öğrencilerinin ekseriyeti Fransa dışından gelmektedir.⁶

Sciences Po'nun ülkenin başkentinde Uİ'nin kurumsal merkezi hâline gelmesi Brigitte Gaiti ve Marie Scot'un ifadesiyle Sciences Po'nun üst düzey devlet memurlarının, seçkinlerin ve bilim dünyasının ayrıcalıklı bir kavşağı olmasıyla açıklanabilir. Kurum, Fransa'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir 'akademik-idari-siyasi kompleks' in oluşumundan yararlanarak disiplinin kurumsallaşmasında etkin bir rol oynamıştır (2017).

Yine aynı kuruma ve aynı zamanda Fransa Ulusal Bilimler Akademisi'ne (CNRS) bağlı araştırma laboratuvarlarından biri olan Uluslararası Çalışma ve Araştırmalar Merkezi (*Centre d'études et recherches internationales*-CERI) de dünyanın farklı bölgeleri üzerine çalışan araştırmacıları ve dünyanın farklı yerlerinden gelen doktora adaylarını bir araya getirmektedir. Diploması Tarihi çalışmalarıyla, sonrasında Pierre Hassner'le ortaklaşa yine aynı kurum içinde geliştirdikleri *American Studies* araştırmalarıyla Fransa'da Uİ'nin temellerine önemli katkı sağlayan Jean-Baptiste Duroselle'in, Jean Meyriat ile birlikte 1952 yılında Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Merkezi (*Centre d'études des relations internationales*) adıyla kurduğu CERI salt ulusal düzeyde Uİ'nin kurumsallaşmasına katkı sağlamamakta, aynı zamanda uluslararası alanda da Uİ çalışmaları açısından bir çekim merkezi teşkil etmektedir (Jansen ve Scot, 2019). Örneğin, alanın Fransa'daki gelişimine, merkezi Birleşik Krallık'ta bulunan King's College'da yürüttüğü çalışmalarla uluslararası iş birliğine açarak önemli katkı sağlayan, *International Studies Association*'ın (ISA) desteklediği beş dergiden biri *International Political Sociology*'nin (IPS) editörlerinden olan ve Paris Güvenlik Okulu'nun kurucusu Didier Bigo da CERI'nin üyesidir. Söz konusu araştırma merkezi Ariel Conomos, Christian Lequesne, Thierry Balzacq, Frédéric Ramel gibi Uİ alanına uluslararası düzeyde katkı sağlayan araştırmacıların bağlı olduğu kurumdur. Gerek Fransa'da Uİ çalışmalarının analizi gerekse Uİ teorisi alanında önemli yayınları olan Dario Battistella da bir başka *grandes écoles* statüsündeki kurumda, Sciences Po Bordeaux'da görev yapmaktadır. TRIP (*Teaching, Research and International Policy*) anketinin 2011 yılından itibaren sonuçları da Uİ'nin kurumsal dayanağının *grandes écoles* olduğuna işaret

⁶ PSIA'nın yapısı ve verdiği eğitim programına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.sciencespo.fr/psia/index.html>

etmektedir. Uİ eğitimi ve çalışmaları için en iyi ilk sekiz Fransız üniversitesinden beşi bu kategorideki okullardır (Cornut ve Battistella, 2013: 308).

Grandes écoles'ün etkisinin yanı sıra, her ne kadar devlet ve bilim dünyasıyla ilişkileri netameli olsa da düşünce kuruluşlarının (*think tank*) da Fransa'da Uİ disiplinin kurumsallaşması ve gelişmesindeki etkinlikleri yadsınamaz (Lechervy, 2018). ABD'de dış politika alanının önemli bir aktörü olan ve 600'ü uluslararası meseleler ve güvenlik konuları hakkında çalışmalar yürüten 1800'ü aşkın düşünce kuruluşu faaliyet gösterirken bu sayı Fransa'da 150'yi bile bulmamaktadır (De Montbrial ve Gomart, 2014). Buna rağmen, Fransa Dışişleri Bakanlığı (*Quai d'Orsay*) söz konusu düşünce kuruluşlarının çalışmalarını giderek artan bir dikkatle izlemektedir (Jansen, 2017 ve Lequesne, 2017). Nitekim, 2016 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault Fransa'nın İspanya Büyükelçisi Yves Saint Geours'tan dış politika alanında uzmanlaşmış düşünce kuruluşlarının durumu ve gelişmelerini sağlamak için gerekli koşullara ilişkin bir rapor hazırlamasını istemiştir (2016). Söz konusu rapor, düşünce kuruluşlarıyla düzenli ve daha sık aralıklarla toplantılar yapılmasını ve bu kurumlarla iş birliğine üniversiteler ve CNRS'e bağlı araştırma merkezlerinin de dahil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bakanlık bünyesinde faaliyet gösteren Analiz, Öngörü ve Strateji Merkezi (*Centre d'analyse, de prévision et de stratégie-CAPS*) de kuruluş ilkeleri ve hukuki statüleri gereği düşünce kuruluşu olarak tanımlanamayacak olan yukarıda bahsi geçen CERİ veya Paris VIII Üniversitesine bağlı Fransız Jeopolitika Enstitüsü (*Institut français de géopolitique – IFG*) gibi kurumları da içeren Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı'nın iş birliği ve istişare içinde olduğu ve ilişkilerini geliştirmeyi öngördüğü Uİ alanında faaliyet gösteren düşünce kuruluşlarıyla bir çalışma ağı oluşturmuştur.

Fondation Robert Schuman'dan, *German Marshall Fund of the United States* (GMF)'in Paris bürosuna, Harp Akademileri Stratejik Araştırma Enstitüsü'nden (*Institut de recherche stratégique de l'École militaire - IRSEM*), Fransız Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'ne (*Institut Français des Relations Internationales – IFRI*) kadar Uİ'nin farklı veçhelerini araştıran çok sayıda düşünce kuruluşunun yer aldığı ağ, Uİ alanında gerçekleştirilen bilimsel ve entelektüel faaliyetlerin Fransız devleti nezdinde giderek daha büyük bir ilgi ve dikkatle takip edildiğine işaret etmektedir.⁷ Söz konusu düşünce kuruluşları arasında Uluslararası ve Stratejik İlişkiler Enstitüsü (*Institut de relations internationales et stratégiques - IRIS*), Avrupa Birliği Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (*Institut d'Études de Sécurité de l'Union européenne - EUISS*) Sürdürülebilir Kalkınma ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (*Institut du développement durable et des relations internationales – IDDRİ*) yaptıkları çalışmaların akademik niteliği, düzenli olarak yayınladıkları rapor ve kurumsal dergileri ile yukarıda adı geçen IFRI, IFG ve IRSEM'in yanı sıra öne çıkan ve Fransa'daki Uİ üretimine kayda değer katkı sağlayan kuruluşlardır. Örneğin, Fransa'nın dış politika alanındaki en eski akademik dergisi *Politique étrangère*, 1979 yılından beri IFRI tarafından yayınlanmaktadır.⁸ Fransa eski Savunma Bakanı Jean-Pierre Chevènement'in danışmanlığı, Birleşmiş Milletler (BM) Silahsızlanma Danışma Konseyi üyeliği (2001-2005) gibi görevlerde bulunmuş ve Uİ alanında çok sayıda çalışma yayınlamış olan Pascal Boniface'ın 1990 yılında kurulmasına öncülük ettiği IRIS'in bütçesinin üçte biri Uİ ve strateji alanında çalışan yüzden fazla öğrencinin formasyonuna ayrılmaktadır (Geuens, 2009: 80). Tıpkı IFRI gibi IRIS de kurumsal yayınları, özellikle *La Revue internationale et stratégique* (RIS) isimli dergisiyle alana

⁷ Söz konusu listenin tamamına erişmek için bkz. Fransa Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı resmî web sitesi: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministere-et-son-reseau/le-centre-d-analyse-de-prevision-et-de-strategie/le-reseau-du-caps/>

⁸ Dergiye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ifri.org/fr/politique-etrangere>

katkı sağlamaktadır.⁹ Resmi olarak Silahlı Kuvvetler Bakanlığı çatısı altında faaliyet gösteren IRSEM ise 40'ı aşkın araştırmacıdan oluşan ekibi ve burslarla desteklediği doktora öğrencileriyle akademik ve uygulamaya yönelik araştırmalarıyla Uİ alanını Fransa devletinin stratejilerinin belirlenmesine en çok yaklaştıran kurumlardan biridir.¹⁰

Nihayet, üniversite ve düşünce kuruluşlarını, Fransız ve yabancı uzman, akademisyen, araştırmacı ve diplomatları çokdisiplinli bir yaklaşımla bir araya getirmek ve ortak çalışmalar için bir zemin hazırlamak amacıyla 2000 yılında Paris II (Panthéon-Assas) Üniversitesi'ne bağlı Thukydides Merkezi (*Centre Thucydide*) bünyesinde Kamu Hukuku profesörü Serge Sur ve Uİ alanının yetkin akademisyenlerinden Jean-Jacques Roche tarafından *Annuaire français de relations internationales* (AFRI) (Fransız Uİ Yıllığı) yayınlanmaya başlanmıştır.

Tüm bunlardan, bilimsel disiplin olma niteliği ilk kez 1956 yılında Fransa'nın Siyaset Bilimi alanındaki saygın dergisi *Revue française de science politique*'te yayınlanan makalesiyle Alfred Grosser tarafından sorgulanan (1956), yıllar içinde 'kendini tecrit etmiş' (Friedrichs, 2001), 'içine kapalı' (Constantin, 2002), 'dışa açıklıktan yoksun', 'bağılantısız' (Smouts, 2002: 84), 'dışlanmış' ve hatta 'marjinal' (Roche, 2002: 105) gibi pek de övgü dolu olmayan ifadelerle nitelenmiş Fransa'daki Uİ alanının 21. yüzyılın ilk çeyreğini tamamlarken kendine kurumsal bir yer edindiği anlaşılıyor. Ayrıca, 2014 yılından beri TRIP Anketi sonuçları Fransa'daki Uİ'nin küresel eğilimlerden bağımsız, onlardan izole veya periferal olmadığını işaret ediyor. Söz konusu anket Fransa'daki Uİ çalışmalarının ABD'de disipline hâkim olan yaklaşımlardan farklı dilsel, teorik, metodolojik, epistemolojik ve kurumsal dinamiklere dayanan, aynı anda hem küresel hem yerel temellerle şekillenen Küresel Uluslararası İlişkiler'e (*Global IR*) katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Fransa'daki Uİ, Fransız Uİ akademisyenlerinin karakteristik kavramları ve disiplinler uygulamaları sayesinde bu çoğulcu alternatifle bağlantılıdır (Balzac vd., 2017).

3. Fransız Uİ Disiplininin Alt Çalışma Alanları ve Uluslararası Yazına Katkıları

Fransa'da günümüzde çoğulcu olarak nitelendirilebilecek olan Uİ ortamını tam olarak kavramak için disipline yön veren Coğrafya, Tarih ve Eleştirel Sosyoloji teorileri gibi disiplinler kaynaklara göz atmak yerinde olacaktır. Bu çerçevede, ilk olarak Yves Lacoste ve Béatrice Giblin-Delvallet'nin'in çalışmalarıyla şekillenen Fransız Jeopolitika anlayışı, Coğrafya disiplininin kaynaklanan bir okul olmasının yanı sıra Fransız Uİ anlayışını da ciddi olarak etkileyen bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fransız Jeopolitika Okulu, her şeyden önce Coğrafya disiplini içinden çıkmış olsa da zamanla kendine ait bir alan yaratıp Tarih, Demografi, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Sosyoloji ve Kültürel Çalışmalar'la birlikte evrilerek günümüz Fransız Uİ çalışmaları açısından zengin bir disiplinlerarası araştırma perspektifi sunmuştur. Aslında, Fransa'da Uİ ve Coğrafya disiplinleri arasında adı tam olarak konmamış bir disiplinler bağdan söz etmek mümkündür. Fransız Jeopolitika Okulu'nun iki önemli temsilcisi olan Yves Lacoste ve Béatrice Giblin-Delvallet'nin çalışmaları incelendiğinde Coğrafya ve Uİ disiplinlerinin birbiriyle iç içe olduğu görülebilir. Bu okulun kurucusu Fas asıllı Fransız coğrafyacı Lacoste Paris VIII Üniversitesi'nden (Saint-Denis) emekli bir jeopolitika profesörüdür.¹¹

⁹ Dergiye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.iris-france.org/ouvrages/tag/1-revue-internationale-et-strategique/>

¹⁰ IRSEM ile ilgili ayrıntılı bilgi yanı sıra kurumun araştırma faaliyetleri ve yayınları için bkz. <https://www.irsem.fr>

¹¹ Lacoste'un jeopolitikaya, alanın çerçevesini çizecek nitelikte temel katkıları olmuştur. Söz konusu katkılar için bkz., *Dictionnaire de géographie. De la géopolitique au paysage*, Paris, Armand Colin, 2003; *La question post-coloniale*, Paris, Fayard, 2010; *Vive la nation. Destin d'une idée géopolitique*, Paris, Fayard, 1998; *Dictionnaire de géopolitique*, Paris, Flammarion, 1992.

Bu ilk dönem çalışmalarından hareketle, Lacoste az gelişmiş ülkeler ve az gelişmişlik-coğrafya ilişkisi üzerine yaptığı çalışmalarla siyaset ile coğrafyanın birbirini karşılıklı olarak etkilediğini vurgulamaya başlamıştır (1959 ve 1965). Bu bağlamda, Lacoste için jeopolitika, her şeyden önce alanları, bölgeleri ve güç rekabetlerini düşünmektir (Encel, 2011: 62-63). Lacoste, yalnızca Fransa’da değil, tüm Avrupa’da bu kapsamlı jeopolitika perspektifini ortaya koyması açısından Uİ alanı için de yenilikçi ve deyim yerindeyse öncü bir yaklaşımı geliştirmiştir. Bu çerçevede, jeopolitika bir yandan Uİ ile doğal olarak iç içe geçmiş bir kavram gibi dururken bir yandan da aslında tarihsel ve coğrafi bir yaklaşıma dayalı bir kapsam analizi yöntemi şeklinde karşımıza çıkar. Yöntem olarak jeopolitika bu açıdan alanlar ve bölgeler üzerindeki çağdaş güç çatışmalarını ve rekabetlerini incelemeyi hedeflemektedir (Desforges vd., 2019).

Aslında Lacoste, Fransız akademik ve entelektüel camiasında Nazizm’e indirgenen jeopolitik düşünceye gereken değeri yeniden vermeyi amaçlamıştır. Fransa’da jeopolitik düşüncenin gelişmesini engelleyen iki ana faktör söz konusuydu: Bunlardan ilki, jeopolitikanın Nazizm’le ilişkilendirilip jeopolitikanın Fransa’da âdeta bir ‘Nazi Bilimi’ne dönüşmesiydi (Boniface, 2017: 30). İkinci olarak, 19. yüzyılın sonlarından itibaren geliştirilen jeopolitik yaklaşımların çoğunlukla, Fransa’da hiç de benimsenmeyen pancermenizm fikirlerine dayanması ciddi bir sorun oluşturuyordu (Boniface, 2017). Fransa’da 1976’da Yves Lacoste tarafından *Hérodote* isimli (altbaşlığı ilkin “Stratejiler, coğrafyalar, ideolojiler” -*Stratégies, géographies, idéologies*- şeklinde olan) öncü bir dergi kurulmuştur.¹²

Bu çerçevede, Alexandre Defay’ın tabiriyle bir ‘üniversiter jeopolitik rönenans hareketi’ Fransa’da 1980’li yıllarda yaşanmıştır. Bu dönemde Lacoste’un yanı sıra Paul Claval, Claude Raffestin ve Paul Guichonnet, André-Louis Sanguin ve Michel Foucher gibi araştırmacılar da Fransız jeopolitik düşüncesine ciddi katkılar yapmışlardır (2005: 40). Fransa’da jeopolitik sorunlarla ilgilenen bu araştırmacılara François Thual, Xavier Raufer, Alain Labrousse, Stéphane Rosière da eklenebilir. Soğuk Savaş boyunca iki blok arası ideolojik çatışmaların gölgelediği jeopolitik meselelerinin kapsamı Berlin Duvarı ve Demir Perde’nin yıkılması ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla hem konu hem de aktörler açısından genişlemiştir (Boniface, 2017: 31). Bu dönemde, güç ve iktidar rekabetleri Fransa’da farklı analiz düzeylerinde incelenmeye başlanmış ve jeopolitika yeniden bir çalışma alanı olarak tanımlanmıştır. 1989’da jeopolitika üzerine ilk yüksek lisans diploma programı ve doktora yönelik ilk jeopolitika laboratuvarı Paris VIII Üniversitesi’nde oluşturulmuştur. 2002 yılında ise, Giblin-Delvallet tarafından aynı üniversitede kurulan Fransız Jeopolitika Enstitüsü’nde, jeopolitika merkezde olmak üzere Coğrafya, Uİ, Tarih, Siyaset Bilimi ve Ekonomi’yle ilgili çok sayıda yüksek lisans ve doktora çalışması yapılmaya başlanmıştır.¹³

Farklı coğrafi analiz düzeyleri bağlamında jeopolitikayı her şeyden önce bir yöntem olarak kavrayan Lacoste’a göre, jeopolitika büyük ya da küçük toprak parçalarının veyahut bölgelerin denetimi çerçevesinde hem bölgesel hem de toplumsal düzeydeki güç ve etki rekabetlerini inceleyen bir kavramdır. Aslında, Lacoste’un tanımlamasıyla, jeopolitika, dünyanın farklı bölgelerindeki güç rekabetlerini araştıran bilim dalı olmasının yanı sıra salt devletlerle sınırlı olmayıp bunların ötesine geçen bir yaklaşımı temsil eder (2009). Lacoste, bir toprak parçası

¹² Daha sonra, 1983 yılında derginin alt başlığı “Coğrafya ve jeopolitika dergisi” (Revue de géographie et de géopolitique) hâlini alacaktır (Defay, 2005: 39-40). Giblin-Delvallet ve Lacoste’un yönettiği Hérodote günümüzde yayın hayatına basılı ve elektronik ortamda devam eden ve Fransa ve frankofon ülkelerde yaygın bir şekilde tanınan bir coğrafya ve jeopolitika dergisidir (Dodds, 2007: 49). Bu dergiye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.herodote.org/>

¹³ Fransız Jeopolitika Enstitüsü’ne ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.geopolitique.net/fr/>

üstünden farklı jeopolitik temsiller geliştiren karşıt görüşlere veya tarihsel haklara sahip taraflar veyahut rakip güçler ve bunların yer aldığı siyasal yapıları inceleyerek esasında jeopolitikanın güce ve gücün uygulanmasına ne kadar bağlı olduğunu göstermiştir (2012: 46). Bu kapsamda, Lacoste ve diğerleri, jeopolitikanın her şeyden önce siyasal ve stratejik bir bilgi çeşidi olduğunu ilk kavrayanlar arasındadır (Dodds, 2007: 48).

Ayrıca, temsil (*représentation*) kavramı, Lacoste'un jeopolitika alanındaki en önemli katkısı olup Uİ çalışmaları için de oldukça orijinal bir bakış açısı sunmaktadır. Temsil kavramı, uzun dönemler (genellikle yüzyıllar) sonucunda ve belirli bir alanda (çatışma veya sınırlar) meydana gelen coğrafi-tarihsel kimliğe dayalı kolektif bir algı olup farklı toplumsal grupları ve bu grupların dünya vizyonlarını şekillendiren fikirler bütünüyle ilgilidir (Encel, 2011: 65-66). Lacoste'un jeopolitik düşüncesi Uİ çalışmalarını entelektüel olarak zenginleştirmektedir. Bu genel hatlarıyla Fransız Jeopolitika Okulu, Fransa Uİ anlayışı bağlamında eleştirel ve postmodernist bir yaklaşım olarak görülebilir.

Kendisini Uİ disiplininin dışında tanımlayan ve bu açıdan bir ölçüde 'kapalı' bir duruşa sahip Fransız jeopolitik anlayışının Uİ disiplini üzerindeki dolaylı etkilerinden bahsetmek gerekir. Öncelikle, Tarih ve Coğrafyanın yanı sıra Siyaset Bilimi ve Ekonomi gibi disiplinler etrafında gelişen Fransız jeopolitika perspektifi, Uİ çalışmalarına disiplinlerarası bir katkı sunmaktadır. Buna ek olarak, jeopolitika Lacoste'un deyişiyle 'bilimsel bir teori' ya da 'teorik bir bütün' olmayıp her şeyden önce metodolojiyle ilgili kavramlar bütünüdür (Menard vd., 2018). Bu noktadan hareketle jeopolitika; Coğrafya, Sosyoloji ve Tarih'le ilgili olarak ve yukarıda sözü edilen 'temsil' gibi kavramlara dayalı bir yöntem geliştirmesi açısından Uİ çalışmaları için bir araştırma perspektifi oluşturmaktadır. Yöntem olarak jeopolitika aynı zamanda haritacılık konusunda dış politika çalışmaları ve bölgesel çalışmalar kapsamında Uİ disiplinine katkı yapmaktadır. Son olarak, analiz düzeyleri kapsamında çağdaş Fransız jeopolitika anlayışı yerel ve ulusal ölçeklerden bölgesel ve uluslararası ölçeklere giden geniş bir inceleme sahası önermektedir. Bu açıdan geliştirilen yerel/iç jeopolitika tezi, jeopolitik çatışmaların sınırlarını ve güç/iktidar rekabetleri alanını ulusüstü ve ulusaltı bakış açılarıyla genişleterek yeniden tanımlamıştır (Subra, 2012).

Günümüz Fransız Uİ anlayışına şekil veren bir diğer yaklaşım ise Sciences Po Doktora Okulu'nda siyaset bilimi profesörü Guillaume Devin'in temsil ettiği Uİ Sosyolojisi'dir (*Sociologie des Relations Internationales*). Devin'in aynı isimli kitabının geliştirdiği bu bakış açısının temelinde, uluslararası olguları özü itibarıyla toplumsal olgular olarak düşünme fikri yatmaktadır (2002). Anglosakson Uİ dünyasında *World Politics* ya da *International Politics* ifadeleriyle göze çarpan plüralist yaklaşımların Fransa'daki karşılığı olarak düşünülebilecek olan bu yaklaşım, Uİ aktörlerinin *mikro* analiz düzeyleri ve bu aktörlerin bir araya gelerek meydana getirdikleri ulus-üstü/bölgesel yapıların *makro* analiz düzeylerini aynı anda inceler (Devin, 2002: 4). Günümüz Uİ konularının çeşitliliği bu mikro-makro ekseninde farklılaşan analiz düzeylerine ek olarak, bireysel-kolektif, özel-kamusal, ikili-çok taraflı ya da uluslararası-ulusötesi eksenlere göre de biçimlenmektedir (Devin, 2013: 1074).

İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'ın bitimine kadar giden süreçte temelde devlet aktörünün ve devletlerarası güç ilişkilerinin biçimlendirdiği uluslararası sistem ve savaş-barış ikiliğinin yön verdiği realist Uİ yaklaşımı, 1990'ların başından itibaren yeni ve daha karmaşık bir uluslararası sahnenin gelişmesine tanık olmuştur. Bu çerçevede gelişen yeni Uİ kapsamı giderek artan ölçüde karşılıklı bağımlılık olgularıyla açıklanır olmuştur. Devin'e göre kültürel, ekonomik

ve siyasal karşılıklı bağımlılık zincirlerinden bahsetmek gerekir (2013: 1076). Bu süreçte, çok uluslu şirketler, küreselleşme, insan hakları ve toplumların güvenliği öne çıkmaya başlamıştır.

Buna koşt olarak, Uİ sosyolojisi yaklaşımı disiplinin temel kavramlarından biri olan güç kavramını sorgulamıştır. Devin'e göre, gücü mutlak ve soyut bir şekilde değerlendirmek yerine ülkelerin dış politika kapsamı bağlamında diğer aktörlerle kurdukları ilişkiler çerçevesinde ele almak gerekir. Bu yaklaşıma göre, güç kavramı ancak ilişkisel bir düzlemde anlam ifade eder. Çünkü güç, belirli bir zamanda ve mekânda incelenebilecek bir kavramdır. Devletlerin siyasal, ekonomik ya da kültürel politikaları güç kavramını belirli bir kapsam içine koyup Uİ ile ilgili bütünsel bir araştırmanın yapılmasını mümkün kılmaktadır.

Aslında, Fransız Uİ anlayışının öncelikle ve tarihsel planda sosyolojik bir geleneğe dayandığı unutulmamalıdır. Bu noktada, Marcel Merle'in başta *Sociologie des relations internationales* (1974) olmak üzere eserlerinin alanın alt yapısını oluşturması¹⁴ Bertrand Badie, Marie-Claude Smouts ve Guillaume Devin gibi çağdaş temsilcilerinin yaklaşıma etki etmiştir. Bu tarihsel sosyoloji mirasından hareketle Guillaume Devin, toplumbilimlerinin Uİ alanına katkısını göstermeye çalışmıştır (2015). Devin, diğer bir açıdan, toplumsal ve insani bilimlere ait kavramları kullanarak Uİ disiplininin kapsamını genişletmeyi amaçlamıştır. Bu noktada, Uİ Sosyolojisi yaklaşımının üç temel özelliğinden bahsetmek gerekir. İlk olarak, geniş bir düzlemde ele alınan Uİ ortamına devlet olsun ya da olmasın her türlü topluluğa ait üyeler dahil edilmektedir. İkinci olarak, uluslararası olayların geçmişe dönük 'rasyonel bir bilançosundan' çok doğrudan bu toplumsal olaylara ve bunlarla ilgili verilere dikkat edilir. Üçüncü olarak ise, Uİ Sosyolojisi bağlamında incelenen olayların ve bunları tanımlayan değişkenlerin evrimine odaklanılır (2002: 4).

Aslında, toplumsal olan ile uluslararası olan arasında bir bağ kurmayı hedefleyen Uİ Sosyolojisi yaklaşımı tamamıyla kuramsal ya da tarihsel bir Uİ anlayışından farklılaşır. Devin'in ifade ettiği üzere, Fransa'daki Tarih ve/veya Hukuk perspektifine dayalı Uİ yaklaşımları uzunca bir süre disiplinin toplumbilimsel boyutuyla ilgilenmemiştir (2002: 3). Dolayısıyla, Uİ Sosyolojisi bir yandan uluslararası ve toplumsal olguları sistematik bir şekilde inceleyen, diğer yandan da ampirik yöntemi öne çıkaran çağdaş bir Uİ yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, uluslararası toplumsal olgular etrafında aktörlerin süreç içinde gösterdikleri devamlılık ve değişim eğilimlerini ve davranış biçimlerini değerlendirmek için oldukça geniş bir analiz çerçevesi sunmaktadır (Devin, 2002: 3-4). Kuramsal açıdan ise, Uİ Sosyolojisi birçok değişken ve sorunsal ile karşı karşıya gelmektedir. Bunların arasında aktörlerin kendileri, sahip oldukları güçler, hedefledikleri amaçlar ve kullandıkları araçlar öne çıkmaktadır. Devin için Uİ Sosyolojisi, uluslararası arenada yer alan farklı aktörlerin stratejilerinin sürekli bir şekilde irdelenmesini öngören bir metodoloji içerir (2002: 4).

Tüm bu yönleriyle Uİ Sosyolojisi dünyadaki Uİ literatürünün zenginleşmesine düzenli olarak katkı sağlamaktadır. Örneğin, Bertrand Badie ve Marie-Claude Smouts'un transnasyonalizm (ulusötesilik) çalışmaları, 1970'lerde Joseph Nye ve Robert Keohane tarafından yapılan transnasyonal (ulusötesi) ilişkiler tanımını (1971: 331) geliştirmiş ve konuyla ilgili literatürde sıklıkla başvurulan kapsayıcı bir tanım ortaya koymuştur (Badie ve Smouts, 1995). Bunun yanı

---

¹⁴ Fransa'da Uluslararası İlişkiler Sosyolojisi'nin kurucularından sayılan ve Ecole libre des sciences politiques'ten mezun olan Marcel Merle (1923-2003), Hukuk alanına da önemli katkılar yapmış bir düşünür ve yazardır. Merle'in başlıca eserleri şunlardır: *La vie internationale* (1963); *Sociologie des relations internationales* (1974); *Pacifisme et internationalisme* (1966); *Forces et enjeux dans les relations internationales* (1981); *La politique étrangère* (1984); *Les acteurs dans les relations internationales* (1986) ve *La crise du Golfe et le nouvel ordre international* (1991).

sıra, Uİ disiplininde genellikle ihmal edilen yöntem sorunsalı da Guillaume Devin'in öncülüğündeki yirmi iki Uİ akademisyeni tarafından 2016 yılında yayınlanan *Méthodes de Recherche en Relations Internationales* (Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri) başlıklı kitapta titizlikle ele alınmıştır (Devin, 2016).

Son olarak, Fransız Uİ alanındaki önemli yaklaşımlardan biri olan Paris Güvenlik Okulu'ndan ve bu okulun kurucusu Didier Bigo'dan bahsetmek yerinde olacaktır. Didier Bigo, Sciences Po'ya bağlı CERİ'nin bir üyesi olup Uluslararası Siyaset Sosyolojisi alanında çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca Bigo, merkezi Paris'te bulunan Çatışmalar, Özgürlük ve Güvenlik Araştırma Merkezi'nde (*Centre d'Etudes sur les Conflits, Liberté et Sécurité-CCLS*) yöneticilik yapmakta ve aynı zamanda Londra'da bulunan King's College'da yarı zamanlı ders vermektedir. *Cultures et Conflits* (Kültürler ve Çatışmalar) ve *International Political Sociology* gibi dergilerde editörlük yapan Bigo'nun araştırma alanları arasında, güvenlik-güvensizlik konusunda disiplinlerarası yaklaşımlar, Uluslararası Siyaset Sosyolojisi, Dijital Çağda Özgürlük, Hareketlilik, Önlem ve Gözlem, Sınır Kontrolleri Sosyolojisi, İnsan Hakları ve Antiterörist Politikalar gösterilebilir.¹⁵

Güvenlik-Siyaset Sosyolojisi bağından hareketle, Paris Güvenlik Okulu'nun öncelikle Uluslararası Siyaset Sosyolojisi'ne dayandığı belirtilmelidir. Uluslararası Siyaset Sosyolojisi yaklaşımı, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün (1930-2002) toplumbilim alanındaki çalışmalarından esinlenerek tarihsel değişime dayalı bir perspektif ortaya koymuştur. Buna göre, devletlerarası etkileşimlerin ötesinde her bir devletin kendi alanını, kimliğini ve şiddet tanımlamalarını doğrudan şekillendiren transnasyonal pratikler ve aktörler gibi kavramların üzerinde durulmalıdır (Gorski, 2013; Schmidt-Wellenburg ve Bernhard, 2020: 58). Bu yaklaşım, Pierre Bourdieu'nün sosyolojik bir bakış açısıyla farklı konumlandırmalar etrafında objektif ilişkilerden meydana gelen bir ağ olarak tanımladığı 'alan' (*champ*) kavramı üzerinde durmakta ve güvenlikle ilgili çeşitli aktör ve bağlamları irdelemektedir (C.A.S.E. COLLECTIVE, 2006: 458). Paris Güvenlik Okulu kapsamında, transnasyonal oyuncuların ve pratiklerin ulus-devletle ilişkilerinden yola çıkarak kimlik, bölge ve şiddetle ilgili unsurları kavranmaya çalışılmıştır. Güvenlik çalışmaları alanına giren bu eleştirel bakış açısı çerçevesinde, Ole Waever'ın 'Paris Okulu' olarak adlandırdığı bu kuram, eleştirel inşacılarla birlikte postmodernistlerin çalışmalarından da oldukça esinlenmiştir (2004). Bu kapsamda, Pierre Bourdieu'nün yanı sıra Michel Foucault (1926-1984) da öne çıkan bir teorik esin kaynağıdır (D'Aoust vd., 2007) *Cultures et Conflits* dergisi etrafında, Didier Bigo'yla birlikte Anastassia Tsoukala, Ayşe Ceyhan ve Elspeth Guild gibi yazarların çalışmalarını da anmak gerekir (C.A.S.E COLLECTIVE, 2006).

Öte yandan, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Coğrafya, Kriminoloji, Uİ gibi farklı disiplinlerden beslenen Paris Güvenlik Okulu'nun eleştirel güvenlik literatürüne yaptığı önemli katkıların başında güvenlikleştirme kavramının yeniden tanımlanması gelmiştir (Küçük, 2020: 8). Bu noktadan hareketle, Paris Güvenlik Okulu, güvenlik uygulamaları üzerine ampirik araştırma yapmanın önemi vurgular. Didier Bigo'nun, 1990'ların ikinci yarısında Fransa'da güvenlikleştirmenin toplumsal ve siyasal analizini yaptığı çalışması buna güzel bir örnektir (Bigo, 1997). Güvenlikleştirme (*securitization*) kavramı Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde gibi Kopenhag Çatışma ve Barış Araştırmaları Merkezi'ne mensup yazarlar tarafından farklı güvenlik düzeylerine dayalı çoğulcu güvenlik yaklaşımı çerçevesinde geliştirilmiştir (Dedeoğlu, 2014 :79). Barry Buzan'a göre güvenlikleştirme, "bir şeyin, değerli olduğu kabul edilen bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak kurgulanması ve bu kurgulamanın buna dayanarak alınan istisnai

¹⁵ Didier Bigo'nun çalışmaları hakkında daha fazla bilgi için bakınız: <https://didierbigo.com/>

tedbirleri desteklemek için kullanılmasıdır” (2012: 323). Kopenhag Okulu güvenlikleştirme ve benzeri kavramları uluslararası, bölgesel, ulusal, yurtiçi gruplar ve bireyler gibi farklı analiz düzeylerinde inceleyen çoğulcu bir güvenlik yaklaşımıdır (Brauch, 2012: 171). Bigo, Kopenhag Okulu’na mensup yazarları dilsel öğelere fazlasıyla vurgu yapmalarından ötürü eleştirir ve bu okulun aslında çok da sosyolojik olmadığını ileri sürer. Bigo’ya göre, Kopenhag Okulu bu kapsamda ‘yaşanılan dünya’ ile ‘algılanan dünya’ arasında yeterince ayırım yapamamaktadır (1998a: 69-70).

Bu doğrultuda, Paris Güvenlik Okulu, Ole Waever ve diğerleri tarafından geliştirilen ‘toplumsal güvenlik’ (*societal security*) kavramına karşı da oldukça eleştirel bir yerde konumlanır (1998a). Her şeyden önce, Didier Bigo, Kopenhag Okulu’nun kimlik kavramını toplumsal güvenliğin merkezine koymasını şiddetle eleştirir. Diğer yandan, Bigo’ya göre, ulusal kimlik üstüne inşa edilen güvenlikleştirme politikaları, doğrudukları sonuçlar itibarıyla bir toplumun bekâsıyla ilgili olmayıp bu toplumdaki farklılıklardan kaynaklanan hoşgörüsüzlükle (*intolérance*) ilgilidir. Bigo, 11 Eylül saldırıları sonrasında Batılı demokrasilerde süregelen bir olağanüstü hâl rejiminin kurulduğunu, toplumların endişe ve korkularının arttığını ve risk merkezli bir söylemin geliştiğini belirtir (Battistella, 2012: 531). Endüstrileşmiş Batılı devletler ve Avrupa’daki kamusal özgürlüklerin durumuyla ilgili olarak Bigo, Avrupa çapında bir araştırma grubu kurmuş; ELISE (Bigo vd., 2006) (*European Liberty and Security*) adlı bu araştırma grubu CHALLENGE (*The Changing Landscape of Liberty and Security in Europe*) adlı projeyi hayata geçirmiştir (D’Aoust vd., 2007: 368). Bigo toplumsal güvenlik kavramının iç güvenlik ve askeri olmayan tehditlerle özdeş hâle geldiği ABD’yi buna örnek olarak gösterir (Bigo, 2000: 191). Bigo’ya göre, söylem önemli olsa da güvenlikleştirme politikaları sadece söylemsel uygulamalara dayanmamaktadır. Söylemin dışında, özellikle teknolojik uygulamalar güvenlikleştirmeye yakından ilgilidir. Bu noktada, iktidar etkileri, rekabet ilişkileri ve güvenlik konularıyla ilgili olan kurumların arasındaki mücadeleler incelenmelidir (1998b).

Güvenlikleştirme kavramıyla bağlantılı olarak Paris Güvenlik Okulu’nun iki özelliğinden bahsedilebilir. İlk olarak, Didier Bigo iç güvenlik-dış güvenlik ayırımına kesin bir biçimde karşı çıkmaktadır. Çünkü Bigo’ya göre, güvenlik alanında çalışan profesyoneller iç-dış güvenlik ayırımı yapmamaktadırlar (1998a: 71-72). Bu açıdan, Bourdieu’nün uluslararası siyaset olarak kanıksanmış devlet-merkezli ve dolayısıyla iç-dış politika ayırımına dayalı pratiklerin aksine, aktörlerin kendi perspektiflerine, eylemlerine ve söylemlerine odaklanan bir perspektif göz önüne alınmalıdır (Adler-Nissen, 2012: 1). Bourdieu’ye göre devlet, hiçbir zaman için devletlerarası ya da uluslararası ortam adı verilen daha ‘üst’ bir düzeyde hareket eden bir birim olmamıştır (Bigo, 2020: 59). Paris Güvenlik Okulu da Bourdieu’nün bu fikirlerine dayanarak, birbirinden farklı güvenlik aktörlerinin güvenlikleştirme süreçlerinde oynadığı rolleri inceler. *Alan, habitus, refleksivite ve sembolik güç* gibi kavramlarla¹⁶ Uİ teorilerinin Anglosakson sınırlarının dışında gelişen Bourdieu sosyolojisi uluslararası düzeyde farklı siyasi birimler arasındaki güç mekanizmalarını ve bunları üzerindeki ekonomik, toplumsal ve kültürel pratikleri anlamlandırmaya çalışır (Adler-Nissen, 2012: 2). Bu doğrultuda Bigo da, güven(siz)lik alanında çalışan profesyonelleri âdeta haritalandırmayı amaçlamıştır. Bunun için Bigo, Bourdieu’nün eleştirel ve post-pozitivist bir yöntemle transnasyonal pratikler ile Uİ aktörleri arasında kurduğu sosyolojik bağlardan yararlanır (2020: 59). Bu açıdan ‘güvenlik profesyonelleri’ arasında askeri personel, istihbarat teşkilatları, polis kuvvetleri, özel güvenlik şirketleri, gazeteciler, ekonomistler, sağlık uzmanları ve akademisyenler sıralanabilir (Bigo, 2008). İkinci olarak,

¹⁶ Söz konusu kavramların Uİ teorileri kapsamında nasıl yer alabileceğine ilişkin bir tartışma için bkz. Sevim, 2014.

Bigo'ya göre bu farklı güvenlik profesyonelleri kendi özelliklerinin yeniden tanımlanmasına katkıda buldukları güvenlik alanlarını oluştururlar (2000: 174). Bu çerçevede, Bigo'nun çalışmaları etrafında şekillenen Paris Güvenlik Okulu Uİ yazınına Bourdieu sosyolojisinin merceklerini armağan ederek disipline gerçekten bir 'Fransız dokunuşu' (*French touch*) bırakmaktadır. Öyle ki Anglosakson dünyada özellikle de ABD'de üretilen yazına kıyasla Bigo'nun sosyolojiden hem metodolojik hem de analitik olarak bu kadar açıkça beslenmesi tıpkı Devin'in Uİ Sosyolojisi yaklaşımının yaptığı gibi disipline alışılmışın dışında ve zenginleştirici analiz araçları kazandırmaktadır.

4. Sonuç

2000'lerin başına kadar, François Constantin'in ifadesiyle Fransa'da Sosyal Bilimler içinde 'mütevazı', daha keskin bir deyişle 'marjinal' (2002: 90) bir yeri olan Uİ disiplini, Tarih, Hukuk ve Siyaset Bilimi gibi ana disiplinlerin gölgesinde yeşermekte zorlanmış ve ulusal düzeydeki bu marjinallik, Fransa'daki Uİ çalışmalarının uluslararası etkisine mal olmuş, Fransa'da üretilen yazın dünyadaki disipline ilişkin tartışmaların da dışında kalmıştır. Başka bir deyişle, Uİ disiplininin ulusal düzeydeki marjinal hâli uluslararası düzeyde de sürmüştür. Ne var ki, Mattei Dogan ve Robert Pahre'nin işaret ettiği gibi marjinallik kendi başına sınırın ötesine itilmeye, hatta dışlanmaya yol açmaz, tam tersine, katılışmaya başlayacak bilimsel bir alanı yenileyebilecek stratejik bir konuma da izin verir (1991).

Fransız Jeopolitika Okulu'ndan birçok yönden etkilenen Uİ yazını, G. Devin'in çevresinde şekillenen Uİ Sosyolojisi ve Anglosakson dünyada giderek daha çok tanınan D. Bigo'nun yön verdiği Paris Güvenlik Okulu'nun ürettikleri çalışmalar, Fransa'daki Uİ disiplininin içine kapanık ve marjinal geçirdiği yılların hiç de boşa gitmediğini göstermektedir. Uİ disiplini, özellikle transnasyonal aktörleri ve olguları dikkate alarak Sosyoloji disipliniyle yakınlaştıran ve aktöre odaklanan bir analiz öneren Uİ Sosyolojisi alanı, uluslararası yazına hem kavramsal hem ampirik katkı sağlamaktadır. Ayrıca Uİ Sosyolojisi'nin gelişimine öncülük eden G. Devin'in çevresinde Paris Sciences Po'daki Uİ Yüksek Lisans ve Doktora programlarında yetişen genç araştırmacılar uluslararası yazında hayli ihmal edilen Uİ'deki metod tartışmalarını canlı tutmaktadır. Sosyoloji'yle Uİ'yi yaklaştırmak aslında tüm ayrıntı ve yaklaşım farklarını bir kenara bırakırsak Fransa'daki Uİ disiplininin dünyadaki çalışmalara yaptığı en somut ve en önemli katkıdır.

Bir başka ifadeyle esas 'Fransız dokunuşu' tam da Fransız Sosyoloji geleneğinin kimi yapı taşlarını Uİ disiplinde analitik araçlar hâline getirmekle gerçekleşmektedir. Öyle ki, Wæver'in belirttiği gibi, Fransa bugün, Didier Bigo ve kurulmasına öncülük ettiği *International Political Sociology* dergisi sayesinde, eleştirel yaklaşımların yenilenmesi için Avrupa'daki merkezlerden biri hâline gelmektedir (1998b). Bununla beraber, Anglo-amerikan hegemonik Uİ'ye karşı önerilen *Global International Relations* bağlamında Fransa'da geliştirilen Uİ çalışmaları dil, teori, yöntem, epistemoloji ve kurumsallık açılarından da bir alternatif teşkil etmektedir (Tickner ve Blaney, 2012; Friedrichs, 2004; Floyd ve Croft, 2011). Öte yandan, Fransız akademisyenlerin Belçika, Lüksemburg, Kanada ve İsviçre gibi Batılı frankofon ülkeler ve kimi franfokon Afrika ve Uzak Doğu ülkelerindeki Fransızca temelli gelişen akademik üretimleri takip edebilmeleri ve söz konusu ülkelerdeki entelektüel/akademik yazınla etkileşim içinde olmaları da Fransız Uİ anlayışının özgünlüğe katkı sağlamakta ve daha geniş bir çerçevede frankofon Uİ alanını görünür hâle getirmektedir. Bu noktada, özellikle Kanada'nın Québec bölgesinde gelişen yazın ile Fransız Uİ arasındaki girift ilişkileri *Etudes Internationales* (Uluslararası Çalışmalar), *Revue québécoise de science politique* (Québec Siyaset Bilimi Dergisi) ya da *Cahiers québécois de démographie - Revue internationale d'étude des populations* (Alt başlığı Uluslararası Nüfus Çalışmaları olan

Québec Demografi Dergisi) gibi disiplinlerarası bilimsel dergiler veya *Erudit*¹⁷ (Âlim) gibi Fransız, Kanadalı ve Fransız-Kanadalı dergilerin ve Fransız Uİ yazarlarının yer aldığı katılımcı, çoğulcu ve şeffaf veri tabanı platformları bağlamında gözlemek mümkündür. Sonuç itibariyle, Fransız tekilliği giderek uluslararası Uİ yazınında bir değer oluşturmakta ve elbette Fransız bilim insanlarının mevcut tartışmalara daha sık katılmaya başlamaları ve İngilizce yazılmış uluslararası yayınlarını artırmayı kabul etmeleriyle disipline özgün bir katkı sağlamak ve disiplini de kendisini yenilemeye teşvik etmektedir.

---

¹⁷ Bu Québec (Kanada) merkezli frankofon veri tabanı hakkında daha fazla bilgi için bakınız: <https://www.erudit.org/fr/>

Kaynakça

- Adler-Nissen, R. (2012), "Introduction: Bourdieu and International Relations theory", (Ed. R. Adler-Nissen), Bourdieu in International Relations: Rethinking Key Concepts in IR, Abingdon: Routledge: 1-23.
- Aron, R. (1962), Paix et guerre entre les nations, Paris: Calmann-Lévy.
- Aron, R. (1967), "Qu'est-ce qu'une théorie des relations internationales", Revue française de science politique, C. 17, S. 5: 837-861.
- Badie, B. ve Smouts, M.-C. (1995), Le Retournement du monde: Sociologie de la scène internationale, Paris: Presse des Sciences Politiques & Dalloz.
- Balzacq, T., Cornut, J.; Ramel, F. (2017), "Global International Relations as Alternative to the American Mainstream: The Case of International Relations in France", Critique internationale, C. 74, S. 2: 69-93.
- Battistella, D. (2012), Théories des relations internationales, Paris: Presses de Sciences Po.
- Bigo, D. (1997), Polices en réseaux. Paris: Presses de Science Po.
- Bigo, D. (1998a), "L'Europe de la sécurité intérieure: penser autrement la sécurité", (Ed. A.-M. Le Gloanec), Entre union et nations, L'Etat en Europe, Paris: Presses de Sciences-Po: 55-90.
- Bigo, D. (1998b), "Sécurité et immigration: vers une gouvernementalité par l'inquiétude?" Cultures et conflits, S. 31-32, Printemps-Eté: 1-19.
- Bigo, D. (2000), "When two become one: Internal and external securitisations in Europe", (Ed. M. Kelstrup; M. C. Williams), International Relations and the Politics of European Integration: Power, Security and Community, London: Routledge: 171-204.
- Bigo, D.; Walker Rob, B. J.; Chercheurs ELISE (2006), "Liberté et Sécurité en Europe: enjeux contemporains". Cultures & Conflits, C. 61, S. 1: 103-136.
- Bigo, D. (2008), "International Political Sociology", (Ed. Paul D. Williams), Security Studies: An Introduction, London: Routledge: 116-129.
- Bigo, D. (2020), "Adjusting a Bourdieusian Approach to the Study of Transnational Fields. Transversal Practices and State (Trans)Formations Related to Intelligence and Surveillance", (Ed. Christian Schmidt-Wellenburg; Stefan Bernhard), Charting Transnational Fields. Methodology for a Political Sociology of Knowledge, London: Routledge: 55-78.
- Boniface, P. (2017), La Géopolitique. Paris: Eyrolles.
- Bourdieu, P. (1989), La noblesse d'État. Grandes écoles et esprit de corps. Paris: Les Éditions de Minuit.
- Brauch, H. G. (2012), "Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü", (Ed. M. Aydın; H. G. Brauch; N. Polat; M. Çelikpala; U. O. Spring), Uluslararası ilişkilerde çatışmadan güvenliğe seçme makaleler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 167-197.
- Breitenbauch, H. (2013), International Relations in France. Writing Between Discipline and State. Abingdon: Routledge.
- Buzan, B. (2012), "Askeri güvenliğin değişen gündemi" (Ed. M. Aydın; H. G. Brauch; N. Polat; M. Çelikpala; U. O. Spring), Uluslararası ilişkilerde çatışmadan güvenliğe seçme makaleler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 323-335.
- C.A.S.E. COLLECTIVE (2006), "Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto", Security Dialogue, C. 37, S. 4: 443-487.
- Chillaud, M. (2014), "IR in France: State and costs of a disciplinary variety", Review of International Studies, C. 40, S. 4: 803-824.
- Constantin, F. (2002), "Les relations internationales dans le champ scientifique français ou les pesanteurs d'une lourde hérédité", Revue internationale et stratégique, C. 47, S. 3: 90-99.
- Cornut, J.; Battistella, D. (2013), "Des RI françaises en émergence? Des internationalistes français dans le sondage TRIP 2011", Revue française de science politique, C. 63, S. 2: 303-336.
- D'Aoust, A.-M.; Grondin, D.; Macleod, A. (2007), "Les études de sécurité", (Ed. Alex Macleod; Dan O'Meara), Théories des Relations Internationales. Contestations et résistances, Outremont (QC): Athéna éditions: 351-375.
- Davis, R. M. (2009), A Politics of Understanding The International Thought of Raymond Aron. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Dedeoğlu, B. (2014), Uluslararası Güvenlik ve Strateji. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.

- Defay, A. (2005), *Jeopolitik*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- De Montbrial, T.; Gomart, T. (2014), "Think tanks à la française", *Le Débat*, C. 181, S. 4: 61-76.
- Desforgues, A.; Loyer, B.; Rocques, J.; Boucher, J.; Mathelin, J.; Verluise, P. (2019, 19 Ekim), "Vidéo. B. Loyer: Existe-t-il une méthode géopolitique?", *Diploweb.com: la revue géopolitique*. <https://www.diploweb.com/Video-B-Loyer-Existe-t-il-une-methode-geopolitique.html>, (Erişim: 02.5.2021).
- Devin, G. (2002), *Sociologie des relations internationales*. Paris: La Découverte.
- Devin, G. (2013), "L'International comme dimension compréhensive dans l'enseignement de la science politique" (Ed. Thierry Balzacq; Frédéric Ramel), *Traité de relations internationales*, Paris: Presses de Sciences Po: 1073-1080.
- Devin, G. (Ed.) (2015), *Dix concepts sociologiques en relations internationales*. Paris: CNRS Editions.
- Devin, G. (2016), *Méthodes de Recherche en Relations Internationales*. Paris: Presses de Sciences Po.
- Dodds, K. (2007), *Geopolitics. A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Dogan, M., & Pahre, R. (1991), *L'innovation dans les sciences sociales: la marginalité créatrice*. Paris: PUF.
- Encel, F. (2011), *Comprendre la géopolitique*. Paris: Editions du Seuil.
- Floyd, R.; Croft, S. (2011), "European Non-Traditional Security Theory: From Theory to Practice", *Geopolitics, History, and International Relations*, C. 3, S. 2: 152-179.
- Friedrichs, J. (2001), "International Relations Theory in France", *Journal of International Relations and Development*, C. 4, S. 2: 118-137.
- Friedrichs, J. (2004), *European Approaches to International Relations Theory: A House with Many Mansions*, London: Routledge.
- Gaïti, B.; Scot, M. (2017), "Une science sans savants? Les paradoxes de l'émergence de la science politique entre 1945 et 1968", *Revue française de science politique*, C. 67, S. 1: 13-42.
- Geuens, G. (2009), "Les principaux think tanks français", *Quaderni*, S. 70: 79-88.
- Gorski, P.S. (2013), *Bourdieu and Historical Analysis*. Durham, NC: Duke University Press.
- Groom, J. R. (2002), "Les relations internationales en France: un regard d'outre-Manche", *Revue internationale et stratégique*, C. 47, S. 3: 108-117.
- Grosser, A. (1956), "L'étude des relations internationales, spécialité américaine", *Revue française de science politique*, C. 6, S. 3: 634-651.
- Harsgor, M. (1985), "Idéologie et praxis dans la politique étrangère du Général de Gaulle", (Ed. Élie Barnavi), *La Politique étrangère du général de Gaulle*, Paris: Presses Universitaires de France: 43-60.
- Jansen, S. (2017), *Les Boîtes à idées de Marianne. État, expertise et relations internationales en France*. Paris: Les Éditions du Cerf.
- Jansen, S.; Scot, M. (2019), "Les relations internationales à Sciences Po: la naissance du CERI et l'essor d'un champ disciplinaire (1945-1968)", *Revue historique*, C. 691, S. 3: 669-704.
- Keohane, R. & Nye, J. (1971), "Transnational Relations and World Politics: An introduction", *International Organization*, C. 25, S. 3: 329-349.
- Küçük, M. N. (2020). "Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek: Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Özgürleşme ve Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler", *Uluslararası İlişkiler, Çevrimiçi Erken Yayım*: 1-26.
- Lacoste, Y. (1959), *Les Pays sous-développés*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Lacoste, Y. (1965), *Géographie du sous-développement*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Lacoste, Y. (2009), *Géopolitique. La longue histoire d'aujourd'hui*. Paris: Larousse.
- Lacoste, Y. (2012), *La géographie, ça sert, d'abord, à faire la guerre*. Paris: La Découverte.
- Laurens, H. (2013), "Comment affronter le passé? La France et ses historiens face aux violences du premier XXe siècle", *Le Débat*, C. 174, S. 2: 171-186.
- Lechervy, C. (2018), "Les think tanks, des aides à l'action diplomatique de la France", *Revue internationale et stratégique*, C. 110, S. 2: 20-32.
- Lequesne, C. (2017), *Ethnographie du Quai d'Orsay. Les pratiques des diplomates français*. Paris: CNRS Éditions.

- Menard, E.; Gobin, L.; Mihoubi, S. (2018), "Entretien avec Yves Lacoste: Qu'est-ce que la géopolitique?" Diploweb.com: la revue géopolitique, <https://www.diploweb.com/Entretien-avec-Yves-Lacoste-Qu'est-ce-que-la-geopolitique.html>.(Erişim: 08.5.2021).
- Merle, M. (1974), *Sociologie des relations internationales*, Paris: Dalloz.
- Nora, P. (2013), "Présentation", *Le Débat*, C. 177, S. 5: 3-5.
- Ragaru, N. (2002), "L'état des relations internationales en France", *Revue internationale et stratégique*, C. 47, S. 3: 77-81.
- Roche, J.-J. (2002), "L'enseignement des relations internationales en France: les aléas d'une 'discipline- carrefour'", *Revue internationale et stratégique*, C. 47, S. 3: 100-107.
- Saint-Geours, Y. (2016), *Rapport sur les think tanks français: mission d'information et de recommandations*, Ministère des Affaires étrangères (Fransa Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı), <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministere-et-son-reseau/le-centre-d-analyse-de-prevision-et-de-strategie/pour-aller-plus-loin/article/le-rapport-saint-geours>, (Erişim: 08.4.2021).
- Schmidt-Wellenburg, C.; Bernhard S. (2020), *Charting Transnational Fields. Methodology for a Political Sociology of Knowledge*. London: Routledge.
- Sevim, H. (2014), "Pierre Bourdieu'nün Uluslararası İlişkiler Kuramlarına Olası Katkıları", *Uluslararası İlişkiler*, C. 43, S. 11: 7-32.
- Smouts, M.-C. (2002), "Entretien. Les relations internationales en France: regard sur une discipline", *Revue internationale et stratégique*, C. 47, S. 3: 83-89.
- Subra, P. (2012), "La géopolitique, une ou plurielle? Place, enjeux et outils d'une géopolitique locale", *Hérodote*, C. 146-147, S. 3-4: 45-70.
- Tickner, A. B. & Blaney, D. L. (2012), *Thinking International Relations Differently*. New York: Routledge.
- Wæver, O. (1998a), "Insécurité, identité, une dialectique sans fin", (Ed. Anne-Marie Le Gloannec), *Entre Union et Nation. L'Etat en Europe*, Paris: Les Presses de Sciences Po: 91-138.

Extended Summary

Fundamental Characteristics of IR Thought in France: Reconsidering The Discipline Beyond Anglo-American Approaches

International Relations (IR) whose borders could not be drawn for a long time as a scientific field of study, and which was overshadowed by neighboring disciplines such as Political Science, Law, History, and even Economics, gained its scientific autonomy in France much later than in the Anglo-Saxon world. The field of IR was first questioned in 1956 by Alfred Grosser in his article published in *Revue française de science politique*, (Grosser, 1956). Since then, IR has been qualified by many scholars as an 'isolated' (Friedrichs, 2001), 'introverted' (Constantin, 2002), 'deprived of openness', 'disconnected' (Smouts, 2002: 84), 'excluded' and even 'marginal' field of study (Roche, 2002: 105).

IR, which was not recognized as a discipline of social sciences by official scientific institutions and universities until the early 2000s, has currently become an independent and very popular one in various universities and more importantly in the most prestigious academic institutions in France. Thanks to the scientific productions of scholars such as Bertrand Badie, Marie-Claude Smouts, Guillaume Devin, and Didier Bigo in IR Theory and Methodology since the late 1990s, the French IR literature became integrated with IR studies in the world and, it started to have a unique place in the discipline. Today, the IR environment in France can be described as pluralistic. It has developed under the influence of the theories of Geography, History, and Critical Sociology. Therefore, the following schools have emerged.

First, the French geopolitics perspective, developed around disciplines such as History and Geography as well as Political Science and Economics, provides an interdisciplinary contribution to IR studies. In Yves Lacoste's words, geopolitics is not a 'scientific theory' or a 'theoretical whole', but above all a set of concepts related to methodology (Menard et al., 2018). From this point of view, geopolitics offers a research perspective for IR studies in terms of developing a method based on concepts such as 'representation'. Furthermore, geopolitics contributes to IR through its specific method on cartography, particularly in the fields of foreign policy and regional studies. In addition, within the scope of the level of analysis, the contemporary French understanding of geopolitics proposes a wide field of study from local and national scales to regional and international scales.

Another approach that shapes today's French IR is IR Sociology (*Sociologie des Relations Internationales*) which is represented by Guillaume Devin, a professor of political science at Sciences Po Paris. This perspective is based on the idea of considering international phenomena as essentially social facts (Devin, 2002). This approach could be defined as the French equivalent of the pluralist approaches in the Anglo-Saxon IR world such as World Politics or International Politics. This approach simultaneously examines the micro-analysis levels of IR actors and the macro-analysis levels of supra-national/regional structures created by these actors (Devin, 2002: 4). IR Sociology regularly contributes to the enrichment of IR literature in the world. For example, the studies of Bertrand Badie and Marie-Claude Smouts on transnationalism (Badie and Smouts, 1995) enlarged the definition of transnational relations which was first made by Joseph Nye and Robert Keohane in 1972 (Keohane and Nye, 1971: 331).

Finally, the Paris School of Security, one of the original approaches of the French IR studies, and the founder of this school, Didier Bigo should be mentioned. Two features of the Paris School of Security can be mentioned in connection with the concept of securitization. First, Didier Bigo firmly opposes the distinction between internal security and external security. Because, according to Bigo, professionals working in the field of security do not make difference between internal and external security (Bigo, 1998a, pp. 71-72). Military personnel, intelligence agencies, police forces, private security companies, journalists, economists, health professionals, and academics can be listed among 'security professionals' (Bigo, 2008). Secondly, according to Bigo, these different security professionals create security areas where they contribute to the redefinition of their own characteristics (Bigo, 2000).

Paris School of Security is based on International Political Sociology which is inspired by the studies of French sociologist Pierre Bourdieu (1930-2002). Beyond the analysis of inter-state interactions, this approach focuses on concepts such as transnational practices and actors that directly shape each state's own space, identity, and definitions of violence (Gorski, 2013; Schmidt-Wellenburg and Bernhard, 2020: 58). Furthermore, the Paris School of Security emphasizes the importance of empirical research on security practices. In this framework, the redefinition of the concept of securitization is one of the most important contributions of the Paris School of Security to the Critical Security literature.

Studies influenced by many aspects of the French School of Geopolitics, IR Sociology, and studies produced by the Paris School of Security point out that the years spent 'marginally' of the IR discipline in France were not wasted at all. They actually paved the way for original contributions and made IR a discipline of its own. Bringing sociology and IR closer is actually the most concrete and most important contribution of IR in France to the IR studies in the world. In other words, the main 'French touch' takes place precisely by turning some of the building blocks of the French Sociology tradition into analytical tools in the IR discipline. So much so that, as Wæver points out, France is today becoming one of the centers in Europe for the renewal of critical approaches (Wæver, 1998b). Moreover, since 2014, the TRIP Survey results indicate that IR in France is not independent or isolated from global trends. The survey reveals that IR studies in France contribute to Global IR, which is based on linguistic, theoretical, methodological, epistemological, and institutional dynamics different from the approaches that dominate the discipline in the USA, and it is shaped by both global and local issues at the same time. IR in France is linked to this pluralistic alternative, thanks to the characteristic concepts and disciplinary practices of French IR academics (Balzacq, Cornut, & Ramel, 2017).